

WIADOMOŚCI GEOGRAFICZNE

(REVUE MENSUELLE DE GÉOGRAPHIE)

Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału Polskiego Tow. Geograficznego

Redakcja: WIKTOR ORMICKI, Kraków, ul. Grodzka 64.

Miesięcznik poświęcony przeglądowi spraw geograficznych w Polsce i za granicą.
Wychodzi z początkiem każdego miesiąca z wyjątkiem sierpnia i września.

Kraków, styczeń 1930 r.

Sprawy Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

(*Actes de la Société Polonaise de Géogr.*)

Kraków. — Posiedzenie fachowe P. T. G. oddział Kraków odbyło się dnia 6 listopada 1929. Przedstawił na niem prof. Władysław Semkowicz swoją pracę p. t. Geograficzne podstawy historycznego terytorjum Śląska. Prelegent określił na wstępie pojęcie krainy historycznej, na które składają się trzy główne czynniki: etniczny, polityczny i kościelny. Zasięgi terytorjalne tych trzech czynników, pozostających z sobą w ścisłym genetycznym związku, powinny się tem dokładniej pokrywać, im dalej wstecz sięgamy do ich odtworzenia. Zadaniem autora było przedewszystkiem wysledzić zmiany w zasięgu obszarów tych trzech czynników na Śląsku, celem odtworzenia pierwotnego terytorjum tej historycznej krainy i zbadania stosunku tego terytorjum do podłoża geograficznego. W tym celu daje autor przegląd granic etnicznych, politycznych i kościelnych Śląska we wzajemnym stosunku, przechodząc je kolejno. Badanie wykazało, że granice te istotnie dla czasów najdawniejszych wzajemnie się pokrywają wcale dokładnie, kryjąc się równocześnie z wododziałem górnej i średniej Odry.

Posiedzenie fachowe P. T. G. oddział Kraków z dnia 4-go grudnia 1929 wypełnił referat dra W. Ormickiego na temat kilku projektów reorganizacji podziału administracyjnego Polski. Prelegent poddał dyskusji 6 projektów, wykazał ich podstawy, zwrócił uwagę na niejednorodność kryterjów stosowanych przez tych samych autorów w rozmaitych częściach Polski i przedstawił kartograficzne ujęcie wzmiankowanych sześciu projektów.

W dyskusji zabierali głos prof. Smoleński i wiz. K. Bzowski oraz prelegent. Zasadniczo jest referent przeciwnikiem zmiany podziału administracyjnego, wyjąwszy wypadki nie ulegające wątpliwości.

Ruch geograficzny w świecie i w Polsce. (*Mouvement géographique dans le monde et chez nous*).

I. Wykłady i Kursy (*Conférences et Cours*).

Lublin. — **Uniwersytet Katolicki.** Prof. dr. W. Krzyżanowski: Imperjum brytyjskie (1 R.)¹⁾; Najważniejsze zagadnienia gospodarcze Polski współczesnej (1 R.); Geografia gospodarcza — (3 R.). Seminarjum geografii gospodarczej (2 R.).

Warszawa. — **Uniwersytet.** Prof. dr. St. Lenczewicz: Geografia fizyczna (lodowce i formy lodowcowe) (I, 2), Geografia fizyczna (hydrografia) (I, II, 2), Wybrane rozdziały z geografii (II, 2), Ćwiczenia z kartografii (I, II, 4), Kartografia (III, 4), Practicum geograficum (R. półdziennie), Seminarjum geograficzne (co drugi wtorek 2), Wycieczki geograficzne (III). — Dr. Jerzy Loth: Geografia regionalna (R. 1), Seminarjum z geografii regionalnej (R. 2). — Nazwisko wykładającego nieogłoszone: Dydaktyka geografii (R. 2).

Wyższa Szkoła Handlowa. Prof. dr. Sujkowski: Geografia ekonomiczna ogólna (R. 2), Proseminarium z geografii ekonomicznej ogólnej (R. 2), Geografia ekonomiczna Polski (R. 2), Seminarjum z geografii ekonomicznej Polski (R. 2), Seminarjum dyplomowe z geografii ekonomicznej (R. 2). — Prof. dr. Jerzy Loth: Geografia ekonomiczna szczegółowa (R. 3), Seminarjum ćwiczebne z geografii ekonomicznej szczegółowej (R. 2), Geografia polityczna (R. 1), Seminarjum dyplomowe z geografii ekonomicznej (R. 2).

Szkoła Nauk Politycznych. Prof. dr. Jerzy Loth: Geografia ekonomiczna (R. 2). — Prof. Stanisław Srokowski: Konwersatorium z geografii ekonomicznej Polski (R. 2), Seminarjum z geografii ekonomicznej Polski (L. 2), Konwersatorium z geografii politycznej (R. 2). — Prof. dr. Stefan Chmielewski: Wstęp do geografii politycznej i ekonomicznej (R. 3).

Instytut Studiów Handlowych i Orientalistycznych. Prof. dr. Stefan Chmielewski: Geografia ekonomiczna (R. 4).

Politechnika. Prof. inż. Włodzimierz Kolanowski: Teoria rzutów kartograficznych (jedno półrocze; 2 godz. wykładu i 2 godz. ćwiczeń), Kartografia (jedno półrocze; 2 godz. wykładów i 6 godz. ćwiczeń). — Ppłk. Stefan Hłasek-Hłasko: Magnetyzm ziemski (jedno półrocze 2).

Wolna Wszechnica. Doc. Stanisław Wołosowicz: Geografia fizyczna (Cz. II, Hydrosfera) (R. 2), Ćwiczenia z morfologii i z mapy (R. 3), Geografia Polski (R. 2). — Prof. Władysław Poliński: Zasady zoogeografii (L. 1). — Prof. Władysław Gumpłowicz: Geografia historyczna (Z. 4), Geografia gospodarcza (R. 4), Ćwiczenia z geografii historycznej (R. 4). — Prof. Kalinowski Stanisław: Fizyka ziemi (R. 5).

¹⁾ I, II, III, = trymestr, 2 = 2 godziny tygodniowo, R = wykład całoroczny, L = półrocze letnie, Z = półrocze zimowe.

Wilno. — **Uniwersytet.** Prof. dr. Mieczysław Limanowski: Geografia fizyczna (R. 3), Wschodnia Azja — regionalno-topologiczne analizy (R. 1), Ćwiczenia geograficzne dla początkujących (R. 4), Ćwiczenia antropogeograficzne (R. 2), Ćwiczenia geograficzne dla zaawansowanych (R. 2), Pracownia geograficzna (R. 5). — Dr. Jan Prüffer: Zoogeografia Polski (1, 1).

II. Towarzystwa i komisje, czasopisma i stacje naukowe. (*Sociétés et commissions, périodiques et stations scientifiques*)

Alpy Szwajcarskie. — **Budowa wysokogórskiej stacji badawczej w Alpach Szwajcarskich.** W roku bieżącym miano przystąpić do rozpoczęcia długo już projektowanej budowy wysokogórskiej stacji badawczej, która według projektów prof. dra de Quervain'a miałaby służyć nie tylko dla badań meteorologicznych i astronomicznych, ale także objąć ma studia fizjologiczne i biologiczne, dostarczając w ten sposób cennych materiałów dla prowadzenia porównań z wynikami analogicznych stacji.

Budapeszt. — Z b. r. przystąpił prof. Michał Haltenberger do wydawania kwartalnika p. t. „Geographica Hungarica“, mającego za zadanie informować zagranicę o węgierskim ruchu geograficznym.

Daleki Wschód. — **Wiadomości bibliograficzne** z krótką informacją, tyczącą tekstu i treści, a odnoszące się do Dalekiego Wschodu ogłasza regularnie „Japanisch-Deutsche Rundschau“. Wiadomości bibliograficzne tyczące Chin, Sjamu, pd-azjatyckich kolonij, Filipin i t. d. są publikowane w czasopiśmie „Ostasiatische Rundschau“. W pierwszym i w drugim wypadku zestawiane są jedynie niemieckie opracowania.

Katowice. — **Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku.** Śląskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk wydało w minionym roku I. Rocznik zapoczątkowanej publikacji. Rocznik składa się z 4 części: rozprawy, rozbiory i sprawozdania, personalja i kronika życia umysłowego. Bardzo staranna redakcja i celowy dobór różnorodnej treści pozwalają rokować tej nader potrzebnej i pożytecznej publikacji piękną przyszłość. I. Rocznik prezentuje się pod względem naukowym nader korzystnie.

Kopenhaga. — Stosownie do uchwały międzynarodowego kongresu meteorologicznego uruchomiony zostanie w r. 1932/33 20 stacyj meteorologicznych w Arktydzie oraz kilka na równiku i w Antarktydzie, które pozostając ze sobą w łączności przy pomocy radjotelegrafji zajmą się analizą stosunków klimatycznych oraz wpływem plam słonecznych na zjawiska magnetyzmu ziemskiego oraz na zorzę i światło polarne.

Kraków. — Z końcem grudnia ub. r. ukazał się we wspólniejszej szacie zewnętrznej siódmy tom „Wierchów“, rocznika poświęconego góróm i góralszczyźnie, a wydawanego przez Polskie Towarzystwo Tatrzańskie. Zawiera on artykuły naukowe, opisowe i opowiadania, pióra pp.: Barabasa St., Moczydłowskiego

Ign., Zwolińskiego St., Zaruskiego M., Nunberga M., Gadomskiego A., Brzegi W., Kordysa R., Goetla W., Zborowskiego J., Sosnowskiego K., Midowicza Wł. i w. i. Tom zawiera prócz cynkotypij (56) 5 pięknych rotogratur.

Lwów — Polskie Towarzystwo Fotogrammetryczne. Niezwykły rozwój miernictwa fotograficznego, stereoskopowego i lotniczego i ostatnio wykonane prace przez Ministerstwo Robót Publicznych na Polesiu i w Tatrach czynią utworzenie Polskiego Towarzystwa Fotogrammetrycznego zagadnieniem niezwykle aktualnym.

Z inicjatywy Pana Rektora Politechniki Lwowskiej inż. dra K. Weigla organizuje się Towarzystwo o powyżej wymienionych celach popierania i rozwoju tej gałęzi wiedzy mierniczej i jej praktycznego zastosowania.

Tymczasowy Zarząd Towarzystwa prosi wszystkich inżynierów i techników pracujących w miernictwie oraz osoby zajmujące się lub pragnące się zapoznać z powyższymi sprawami o zgłaszanie swych zapisów na ręce prof. rektora dra Weigla, Lwów, Politechnika, ul. Leona Sapiehy. Wpisowe wynosi 2 zł.

Pierwsze zebranie Towarzystwa odbędzie się w Warszawie, w połowie stycznia roku bieżącego.

Warszawa. — IX. tom „Przeglądu Geograficznego“, poświęcony pamięci prof. Ludomira Sawickiego przedstawia się zarówno pod względem treści jaki i szaty zewnętrznej bardzo okazale. Artykuł wstępny pióra prof. Smoleńskiego zawiera gorącym słowem pisaną charakterystykę Zmarłego, ujmując głęboko naukowe i społeczne znaczenie Jego trudu życia. Na dalszych 360 stronicach zgromadzono artykuły i rozprawy geografów polskich złożone w hołdzie Cieniom Zmarłego. Całości dopełniają sprawozdanie z działalności P. T. Geogr. za rok 1928 i przemówienie prezesa P. T. Geogr. Wł. Massalskiego na Zebraniu Inauguracyjnym Oddziału w Łodzi.

Warszawa. — Nakładem Instytutu Badania Stanu Gospodarczego Ziemi Wschodnich pojawił się w r. ub. 4 zeszyt Prac. Zawiera on studjum Gorzuchowskiego St. na temat granicy polsko-litewskiej i Jokisza K. o wystawach rolniczych na ziemiach wschodnich.

Warszawa. — Z dorobku literackiego Wojskowego Instytutu Nauk.-Wydawniczego zwrócić należy uwagę na kilka książek mogących zainteresować geografa. „Mały podręcznik obozowania“ Zb. Trylskiego, wysuwa się na pierwszy plan, jako znakomity praktyczny informator o wszystkich sprawach, związanych z obozowaniem. Szczególnie cenne są wskazówki, dotyczące pożywienia. Zbliżone do siebie charakterem są dwa barwne opisy; jeden M. Zaruskiego p. t. „Na pokładzie Iskry“, drugi J. Słowcum „Sam jeden żaglowcem naokoło świata“. Zaruski daje opis pierwszej podróży okrężnej „Iskry“, Słowcum przedstawia własne przygody i przeżycia z podróży dokoła świata, którą odbył samotnie w latach 1895—1898.

Warszawa. — Towarzystwo Oświaty Rolniczej zapoczątko-

wało w październiku 1929 r. wydawnictwo p. t. „Viertelsjahrhefte der polnischen Landwirtschaft“. Redakcja spoczywa w ręku doc. dr. Adama Rosego. Pismo ma informować zagranicę o polskich sprawach rolnych i agrarnych i uprzystępnić wyniki polskich badań naukowych.

Tatry. — **Letnie prace badawcze Instytutu Geograficznego U. J. w Tatrach Wysokich.** — W ciągu sierpnia i września czynną była w dolinie Białej Wody (na Polanie pod Wysoką) zorganizowana przez Instytut Geogr. U. J. Stacja Badawcza. Prace Stacji obejmowały zagadnienia glacialno-morfologiczne, limnologiczne i geograficzno-gospodarcze. Dokonano zdjęcia glacialno-morfologicznego dolin: Czeskiej, Kaczej, Litworowej i Swistowej. Niedostatecznie naukowo ścisły podkład topograficzny nie pozwolił na pożądaną ścisłość obrazu kartograficznego.

Pomiarami batymetrycznymi objęto stawy: Czeski i Zmarzły w dolinie Czeskiej, Litworowy, oraz Zielony i „mały“ Kaczy (oba w dolinie Kaczej). Dla wszystkich stawów zdjęto zarys linii brzegowej (w podziałkach 1:1000 i 1:2000) i pomierzono głębokości. Ponadto poddano je badaniom termicznym, optycznym oraz poczyniono szereg obserwacji dotyczących zanikania stawów tatrzańskich. Całości dopełniają profile termiczne przeprowadzone serjami z Polany pod Wysoką ku źródłom strumieni, uchodzących do Białej Wody.

Prace geograficzno-gospodarcze, zapoczątkowane na terenie gmin Bukowina i Poronin, rozszerzono w ciągu studjów na całe Podhale. Problem wzajemnego stosunku kultur, który stanowił punkt wyjścia wdrożonych prac badawczych, ustąpił z biegiem czasu miejsca zagadnieniom, związanym z górną granicą osadnictwa.

Warszawa. — Wydział Wojewódzki Warszawski zapoczątkował publikację czasopisma poświęconego sprawom regionalnej polityki gospodarczej związków samorządów. Czasopismo nosi tytuł „Materiały monograficzne Województwa Warszawskiego“. Do tej pory ukazały się dwa bogate w treść i w cenne dla antropogeografa materiały. (Adres: Warszawa, Aleje Ujazdowskie 5, gmach Województwa Warszawskiego).

Władystok. — Obserwatorium władystockie nosi obecnie nazwę „Obserwatorium Geofizyczne Dalekiego Wschodu“. Zajmuje się ono między innymi opracowywaniem materiałów, zgromadzonych przez 100 stacyj.

Zürich. — We wrześniu roku 1930 odbędzie się w Zürichu 3-ci Międzynarodowy Kongres Fotogrammetryczny w połączeniu ze Zjazdem Międzynarodowej Assocjacji Fotogrammetrycznej.

Organizacja Kongresu spoczywa w rękach Komitetu, na którego czele stoi prof. Baeschlin (sekretarz inż. M. Zeller).

Równocześnie ze Zjazdem odbędzie się w Zürichu Międzynarodowa Wystawa Fotogrammetryczna.

Wszelkich wyjaśnień udziela inż. Zeller (Service topographique fédéral — Berne, Suisse).

III. Zjazdy (*Congrès*).

Bandoeng. — Czwarty naukowy kongres pacyficzny odbył się w maju roku 1929 w Batawji i w Bandoeng na Jawie. Myśl odbywania tych kongresów nie jest nowa. Rzucono ją poraz pierwszy w r. 1898; ponowiono w r. 1914. Pierwszy kongres miał miejsce jednak dopiero po Wojnie Światowej (w Honolulu), a charakter raczej prywatny. Drugi kongres odbyty w roku 1923 w Melbourne i w Sidney był obesłany przez rządy państw pacyficznych i dał podstawy do stworzenia Pacyficznego Towarzystwa Naukowego, które postawiło sobie jako zadanie ułatwianie prac naukowych związanych z Pacyfikiem, a w szczególności podejmowanie zagadnień doniosłych dla dobrobytu narodów przypacyficznych oraz stopniowe wytworzenie atmosfery braterstwa między wzmiankowanymi narodami. 3-ci Kongres odbył się w Tokio w 1926 roku — i czwarty na Jawie. Obrady kongresu objęły w grupie pierwszej nauki historyczno-przyrodnicze i fizyczno-przyrodnicze, w grupie drugiej nauki biologiczne i w trzeciej problemy ekonomiczne.

Kraków. — Zjazd Opiekunów Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej Województwa Krakowskiego odbył się 8 grudnia 1929 roku w Instytucie Geograficznym Uniw. Jagiell. Po wyborze Prezydium zabrał głos p. kurator dr. Tadeusz Kupczyński, podkreślił znaczenie wychowawcze i obywatelskie krajoznawstwa, życząc Zjazdowi owocnych obrad. Referat prof. Smoleńskiego, dyrektora Instytutu Geograficznego Uniw. Jagiell., na temat „krajoznawstwo a geografia“ wywołał ożywioną dyskusję dzięki podaniu przez referenta konkretnego programu pracy krajoznawczej w szkołach. W dyskusji zabierali głos: prof. Węgrzynowicz, twórca ruchu krajoznawczego wśród młodzieży szkolnej, wizytator Siwak, prof. Moszyński i prof. Seweryn. Łącznie ze Zjazdem uruchomiono Wystawę wakacyjnych prac kilku kół krajoznawczych. Obrady popołudniowe miały charakter czysto organizacyjny.

Moskwa. — Zjazd rosyjskich geografów. Po 15-stoletniej przerwie odbył się w maju ub. roku w Moskwie zjazd geografów rosyjskich. Wzięło w nim udział około 400 uczestników. Obrady odbywały się w trzech sekcjach: geograficzno-gospodarczej, krajoznawczej i metodyczno-dydaktycznej.

W sekcji geogr.-gospodarczej miała miejsce ożywiona dyskusja na temat metodyki badań geogr.-gospodarczych. W dyskusji starli się przedstawiciele starej geografii gospodarczej ze zwolennikami rejonizacji i z twórcami nowej modernistycznej szkoły geogr.-gospodarczej. W wynikach dyskusji podkreślono, że względy praktycznego znaczenia i stosowania wskazań geografii gospodarczej nie mogą i nie powinny osłabiać jej ściśle naukowego charakteru. Geografia gospodarcza powinna pozostać nauką. Sekcja krajoznawcza i wycieczkowa zajęła się wysunięciem postulatów krajoznawczych, precyzując rezolucję, zmierzającą do rozbudowania ruchu krajoznawczego. W sekcji metodyczno-dydaktycznej spoczy-

wał główny nacisk na związaniu nauczania geografji ze szkołą pracy. Domagano się również wprowadzenia w szerszym zakresie geografji gospodarczej do planów szkolnych.

Warszawa. — **III. konferencja hydrologiczna Państw Bałtyckich** odbędzie się w maju 1930 r. w Warszawie. Do udziału w niej zaproszono Estonję, Litwę, Łotwę, Niemcy, Finlandję, Szwecję, Związek S. R. R. oraz Danję ze względu na jej wybitny udział w pracach nad badaniem Bałtyku. Prócz spraw, które zostały przekazane przez II. konferencję do szczegółowego omówienia na III. konferencji uwzględnione zostaną szerzej studja limnologiczne. W skład Biura Organizacyjnego wchodzi: inż. T. Zubrzycki, naczelnik Centr. Biura Hydr. oraz Rady minist. pp. dr. Matusewicz i inż. Rundo.

Warszawa. — **II. Ogólno państwowy Zjazd Meljoracyjny** odbył się w **Warszawie** w dniach od 17 do 20 czerwca ub. r. Tematy poruszone na Zjeździe i opublikowane w Pamiętniku Zjazdu (Inżynierja Rolna 1929 Nr. 9-10) przedstawiają duży interes dla geografa. Prof. Turczynowicz dał przegląd robót meljoracyjnych w Polsce za ostatnie trzylecie. Inż. Czerwiński wygłosił referat, omawiający ważne zagadnienie wzajemnego stosunku budowli wodnych i gospodarstwa rybnego. Nader ciekawy problem poruszył inż. Rychter, poddając dyskusji zastosowanie elektryczności w rolnictwie ze szczególnem uwzględnieniem Lubelszczyzny.

Leningrad. — **Konferencja Towarzystwa Aeroarktycznego**¹⁾.

Wilkins H. (Stany Zjedn.) zdał sprawę ze swego lotu z Alaski na Svalborg (IV. 1928), Referent uważa za możliwe lądowanie na pływających krach lub wysadzanie przynajmniej obserwatorów.

Rodewald M. z Hamburga przedstawił mapę meteorologiczną z czasu lotu Wilkinsa. Za niezwykle ważną uważa on różnicę w morfologicznym wyglądzie chmur nad lądem a nad wodami arktycznymi.

Bleistein W. (Berlin) zajął się sprawą lądowania balonu bez pomocy z ziemi.

Hobbs W. H. (Stany Zjedn. A. P.) zdał sprawę z dwóch wypraw grenlandzkich.

Kamiński A. (Leningrad) przedłożył referat na temat wiatrów w Azji. Zwraca uwagę na istnienie w miesiącach letnich grzbietu atmosferycznego Azory—Baikal, wzdłuż którego, ograniczona północnymi, wschodnimi i południowymi wybrzeżami Azji, biegnie „rynna“ ciśnień. Ma ona stanowić na północy i to w sierpniu głównie wyraźny dział wiatrów.

Wiese W. (Leningrad) oświetlił kilka zagadnień hydrologicznych i meteorologicznych. Autor traktuje pd. granicę lodu arktycznego jako linię względnie pas, wyznaczający przebieg hydrosterycznego „frontu polarnego“ w sensie Defanta. Wychodzi z założenia, że granica zasięgu zwartego lodu jest trwalsza aniżeli „front polarny“ atmosferyczny. Po dyskusji na temat 1° rozmieszczenia średniego ciśnienia atmosferycznego w rozmaitych porach

¹⁾ Początek patrz „Wiad. Geogr.“ Nr. IX/X. z r. 1929.

roku w morzu Barenta i 2° wahnień temperatury jego wód w latach 1900 – 1927 autor kończy wezwaniem do przedsięwzięcia robót porównawczych i uwzględniających stosunki zarówno arktyczne jak antarktyczne.

Rose N. (Leningrad) zwrócił uwagę na stan wiadomości o deklinacji magnetycznej w obszarach arktycznych, który jest niezupełny i niezadawalający. Od roku 1556 przeprowadzono przez 157 obserwatorów w 1850 punktach obserwacje. W tym jest 1025 obserwacji 96 badaczy rosyjskich. Zupełnie niezbadane są okolice pn. Uralu, obszar między Obem i Jenissejem, półwysep Tajmyr i Czukczów.

Schulz B. (Hamburg) zdał sprawę z badań hydrograficznych, przedsięwziętych przez niego w latach 1926 i 1927. Jako ciekawe momenty podkreślił 1° wahnienia w sile i położeniu poszczególnych strug prądu przyładku Północnego (Nordkap) i 2°, krótkookresowe zmiany w przyływach i odpływach.

Małczanow A. (Pawłowski) i Freimann J. (Leningrad) zwrócili uwagę w oddzielnych referatach na sprawę technicznego udoskonalenia badań nad dolnymi warstwami stratosfery.

Wegener A. (Graz) poddał dyskusji przyczyny wadliwego określenia astronomicznego położenia balonu.

Matuszewicz N. N. (Leningrad) opisał geofizyczne obserwatorium rosyjskie na wschodnim wybrzeżu Nowej Ziemi, założone w roku 1923.

O badaniach polarnych Rosyjskiej Akademii Umiejętności mówił Tołmaczow-Karpinski E. (Leningrad).

Na zakończenie obrad przedstawił Achmatow V. (Leningrad) cały materiał kartograficzny tyżący rosyjskiej Arktydy. Referent proponuje opracowanie nowej mapy w podziałce 1:1,500,000.

IV. Recenzje (*Comptes-rendus*).

Wójcik Kazimierz. Szkic budowy geologicznej podłoża miasta Poznania. Autor wyróżnia cztery grupy utworów skalnych: IV. aluwjum, III. dyluwjum, II. trzeciorząd, I. Jura. Przechodzi poszczególne warstwy, podaje ich głębokość, miąższość (w przybliżeniu), dokładny skład petrograficzny oraz układ. Przejrzyście napisana rozprawka doskonale informuje o stosunkach geologicznych bezpośredniego sąsiedztwa Poznania. K. M.

Pawłowski Stanisław. Geograficzny krajobraz i położenie Poznania „Księga pamiątkowa miasta Poznania“, str. 107—123. — Artykuł złożony jest z trzech rozdziałów. Pierwszy przedstawia dzieje krajobrazu geograficznego Poznania i jego najbliższej okolicy, a więc stosunki przed-, podczas- i po- zlodowaczeniu, na tym obszarze panujące, oraz wpływ zlodowaczenia na krajobraz, który uwidacznia się przede wszystkim w morenach czołowych, oraz w ciągnących się przed niemi drumlinach. Następnie autor przechodzi do wyróżnienia składników krajobrazu Poznania. Uderzającą jest równinność, zwłaszcza na lewym brzegu Warty, ku północy teren podnosi się ku wzgórzom morenowo-czołowym; w dolinie

Warty autor wyróżnia trzy poziomy teras (2—5 m, 5—7 m i 15 do 20 m), poczem kreśli obraz stosunków klimatycznych.

Rozdział trzeci poświęcony jest stosunkowi krajobrazu geograficznego do człowieka oraz położeniu topograficznemu i geograficznemu Poznania. W końcu zostaje omówione położenie fizjograficzne i antropogeograficzne Poznania, a więc geograficzno-polityczne, geograficzno-gospodarcze, położenie komunikacyjne i strategiczne.

K. M.

Wielhorski Władysław. Litwa etnograficzna. Przyroda, jako podstawa gospodarcza. Rozwój stosunków narodowościowych. Wydawnictwo wileńskiego biura informacyjnego (Wilbi). Wilno 1928, str. 218 + 15 map.

Rok 1928 zaznaczył się w literaturze naukowej licznymi publikacjami dotyczącymi państwa litewskiego, przynosząc między innymi pracę geograficzną Wielhorskiego. Praca powyższa rozpada się na dwa zasadnicze działy: część I-szą zawierającą obfity materiał dotyczący stosunków hydrograficznych, klimatu, budowy geologicznej, gleby i bogactw naturalnych, zestawiony na podstawie prac Gorczyńskiego i Kosińskiej, Nowaka, Siemiradzkiego i t. d., uzupełniony w niektórych działach ważkimi spostrzeżeniami autora. Na tej też zasadzie wytycza autor kierunki wytwórczości rolniczej, tego podstawowego i najważniejszego działu gospodarki państwa litewskiego, uzasadniając przewagę gospodarki hodowlanej nad gospodarką zbożową, podkreślając jednocześnie tranzytowy charakter państwa i wynikające z tego położenia konsekwencje gospodarcze.

Część II-ga zapełniona dociekaniem, jak historycznymi tak i etnograficznymi Litwy, od czasów najdawniejszych, wykazuje w całej pełni żmudną pracę autora. Typ Litwina, jego właściwości psychiczne, przedstawione w powyższym dziale, upewniają nas, iż posługuje się autor nie tylko dłuższą obserwacją, lecz i wyciem się w ducha narodu litewskiego. Analiza stosunków narodowościowych na Litwie, zmiany zachodzące w strukturze ludnościowej dopełniają całości powyższej tak pożytecznej pracy.

S. G.

Cichocka Zofja. Geografja gospodarcza Ziemi Polskich. Podręcznik rozbity jest na dwie zasadnicze części: geograficzną i gospodarczą. Niestety szereg ustępów przyrodniczych znalazł się w części gospodarczej, co wynikało niewątpliwie na skutek nieuwzględnienia przy dysponowaniu podręcznika rozdziału o przyrodzonych podstawach gospodarki na ziemiach Polski.

Również i opieranie nauczania na podziale administracyjnym nie wydaje się pożądanym, a to tem więcej, że geografja posiada fizjograficzny podział Polski, odpowiadający znakomicie potrzebom geografji gospodarczej. Zupełnie osobnej wzmianki wymaga strona kartograficzna, chociażby dlatego, że podręcznik nie podaje ani jednego oryginalnego opracowania kartograficznego.

W. O.

Loth Jerzy. Zarys dziejów rozwoju horyzontu geograficznego na tle historii odkryć. Kraków 1928. Nakładem Księgarni Geograficznej „Orbis” w Krakowie. Str. 197 (172 str. tekstu,

tablica synchronistyczna, skorowidze: nazwisk i imion własnych, oraz nazw geograficznych, spis map, bibliografia).

Książka dr. *Lotha* zawiera zarys odkryć i badań geograficznych od czasów najdawniejszych do chwili obecnej, ilustrowany 11 mapkami i zaopatrzony w skorowidze nazwisk, imion własnych oraz nazw geograficznych, co wielce ułatwia korzystanie z pracy. Materiał opracowany jest bardzo zwięźle, w niektórych działach za zwięźle, wobec czego ważne okresy, tereny i fakty zostały pominięte lub ujęte zbyt pobieżnie. Szczególnie ucierpiała na tem Azja (czasy nowożytne), na którą przypada zaledwie 5 str., gdy na Afrykę 11. W Azji, wśród wybitniejszych podróżników i badaczy rosyjskich pominięci zostali: Tillo, Grum-Grzymajło, Perg, Siewierców i t. p. Nie podano również w dziele bibliografii rosyjskiej.

W. M.

Dębicki Tadeusz. Moienzi-Nzadi, u wrót Konga, z 10 ilustracjami. Kraków 1928. W ostatnich czasach poszczęściło się u nas Afryce; poza paru książkami wydanymi w roku 1927, w roku 1928 ukazało się również kilka wydawnictw, poświęconych łądowi afrykańskiemu. Są to prawie wyłącznie wrażenia z podróży, dokonanych w tym lub innym celu, przeważnie w celach myśliwskich. Książka (123 str.), pod wyżej przytoczonym tytułem, opowiada o wrażeniach oficera marynarki handlowej, który odbył podróż z Antwerpji do portów Banana, Boma i Matadi, położonych w dolnej części rzeki Konga (Moienzi-Nzadi — rzeka pochłaniająca wszystkie inne) i z powrotem. Celem podróży statku, na którym autor był oficerem, było dostarczenie do wymienionych portów ładunku europejskiego i załadowanie tam rozmaitych towarów afrykańskich. Przed nami przesuwają się więc obrazy oceanu, potężnej rzeki i jej brzegów, przepojonych promieniami afrykańskiego słońca, swoistego życia portowego, ładowania i wyładowywania najrozmaitszych towarów przez tłumy ciężko pracujących murzynów i t. p. Nie będąc uczonym i badaczem, autor jest dobrym obserwatorem, który łatwo i zajmująco opowiada nam to, co widzi dokoła. Książka czyta się z przyjemnością i daje doskonały, nie pozbawiony prawdziwej poezji, obraz dolnej części Moienzi-Nzadi i podróży po niej statku „Mateba“. Jedyłą do pewnego stopnia cechą ujemną tej ciekawej książki jest często, może nawet zbyt często, powtarzane ubolewanie nad losem ofiar europejskiej cywilizacji i kultury, jakimi są zdaniem autora, murzyni afrykańscy.

W. M.

Dębczyński Antoni. Dwa lata w Kongu (1925–1927). (Z dwiema mapkami i szeregiem zdjęć ze zbiorów pp. R. Lauwens'a, H. Lemaire'a, K. Zagórskiego i autora).

Autor spędził w Kongu dwa lata jako pracownik jednego z przedsiębiorstw europejskich. Terenem jego pracy był obszar, położony przy ujściu rzeki Sankuru do Kasai, lewego dopływu rzeki Konga. Dłuższy pobyt we wnętrzu Konga, częste wycieczki i podróże służbowe, oraz ustawiczne obcowanie z tybylcami umożliwiły autorowi stosunkowo dokładne zapoznanie się z krajem, jego przyrodą, ludnością i siłami twórczymi, eksploatowa-

nemi na coraz to większą skalę przez Europejczyków (około 20.000 białych na około 10 milionów ludności tubylczej). To też w książce (str. 245) znajdujemy szereg ciekawych wiadomości, o Kongu i licznych szczepach jego ludności, o osadach i faktoriach przedsiębiorstw europejskich, o polowaniu na grubego zwierza, administracji miejscowej, o wybitnej pracy misjonarzy chrześcijańskich i t. p. Naogól, zajmująca książka p. Dębczyńskiego, zasługuje na uwagę każdego, któryby chciał zaznajomić się z życiem w zapadłych kątach Afryki Środkowej i z panującymi tam stosunkami. Obok szczepów pierwotnych i nawet ludożerczych nieprzebytych dżungli, puszczy podzwrotnikowej, potężnych rzek, jeszcze rojących się od krokodyli i hipopotamów, widzimy tam koleje żelazne, samochody i nawet samoloty, utrzymujące stałą komunikację pomiędzy zachodnimi i wschodnimi częściami tego olbrzymiego kraju.

W. M.

Potocki Henryk. *W krainie Massajów* (str. 142, 31 ilustracji). Kraków 1928. Wymieniona książka zawiera opowiadanie o wyprawie myśliwskiej, dokonanej przez autora w r. 1927 do kraju Massajów. Polowanie odbywało się w okolicach Nairobi, stolicy angielskiej kolonii Kenya, leżącej o 20 godzin koleją od portu Mombasa na wschodnim wybrzeżu Afryki. Pisana bez pretensji, oparta na dzienniku podróży, książka p. Potockiego zawiera szereg interesujących szczegółów o życiu zwierzęcem, przyrodzie i ludności tego stosunkowo łatwo dostępnego kraju, oraz o organizacji tam wypraw myśliwskich. Zasługuje na uwagę, że wyprawa do kraju Massajów została zorganizowana przez małżonków Potockich z okazji trzydziestolecia ich małżeńskiego współżycia.

W. M.

V. Ekspedycje (*Expeditions*).

Afryka. — **Powrót francuskiej wyprawy badawczej z centralnej Sahary.** W ub. r. powrócił francuski podróżnik Konrad Kilian z 2¹/₂ letniej podróży badawczej, którą odbył na obszarze środkowej Sahary. Najważniejszym politycznym wynikiem tej wyprawy jest wywieszenie flagi francuskiej na świeżo odkrytym, na zachód od Djaloo górotworze Bousselak, który został nazwany górami Doumergue'a na odcinku Tümmo—In Ergane. Zajęcie wzmiankowanego terytorjum przez Francję krzyżuje bardzo niedwuznacznie włoskie plany kolonizacyjne; jak wiadomo Włosi pragnęli sobie zapewnić przejście do jeziora Czad, posuwając granice Trypolitanii na południe.

Wyprawa francuska do środkowej Afryki. — Francuskie Ministerjum Kolonialne i Muzeum Przyrodnicze w Paryżu wysłały wspólnie wyprawę naukową pod kierownictwem Burthe d'Anneleta do górnej Ubangi. Zadaniem ekspedycji jest zbadanie tamtejszych sułtanatów i dostanie się w obszar Dar Fetit od północy przy równoczesnym prowadzeniu studjów nad fauną. Przewidziane jest również w ostatnim etapie wyprawy zbadanie okolic sąsiadujących od wschodu z Schari i z jeziorem Czad.

Ameryka. — Wyniki tymczasowe badań w angielskim

Honduras. W latach 1927 i 1928 pracowało we wnętrzu angielskiego Honduras kilka ekspedycji (Oliphant, Stevenson, Grant), których badaniom zawdzięczamy garść wiadomości. Główne prace ogniskowały się dokoła gór Cockscomb, zbudowanych z granitu i osiągających 1128 m wyniesienia. Cały ten górotwór jest silnie zwietrzały i dźwiga mnóstwo igieł skalnych kwarcytowych prawdopodobnie twardzieli. Prawie w całości porośnięty jest wzmiankowany obszar lasem tropikalnym. Ponadto wyprawy zajęły się zbadaniem możliwości gospodarczej eksploatacji jakoteż użytkowania rolnego.

VI. Wiadomości drobne (*Informations courantes*).

Polska. — Zaludnienie Polski zwiększa się przeciętnie rocznie o + 420.000 osób. Wzrost zaludnienia w okresie pierwszego dziesięciolecia szacowany jest na prawie 16%. Liczba urodzeń ustalona na podstawie siedmioletnich spostrzeżeń wynosi około miliona, liczba zgonów ponad $\frac{1}{2}$ miliona (średnio rocznie).

Polski przyrost naturalny, mimo że po wojnie osłabł, jest znacznie wyższy aniżeli w innych państwach (np. Holandia 14·4, Niemcy 7, Francja 1·7). Tłomaczy się to głównie wyższą liczbą urodzeń.

Struktura wyznaniowa ludności Polski w r. 1929. Według W. Morawskiego¹⁾ liczyta ludność Polski w dniu 1. I. 1929 r. 30,408,247 osób, z czego było: 19,458,638 rzymsko-katolików, 3,316,878 grecko-katolików, 3,738,468 prawosławnych, 839,468 ewangelików, 2,968,207 wyznania moźeszowego. Ustosunkowanie wyznań procentowe przedstawiają liczby poniżej, w nawiasie zaś podane są dane z 30. IX. 1929 r. Rzymsko-katolików 64°/_o (63·8) różnica +0·2°/_o, grecko-katolików 10·9°/_o (11·2) różnica -0·3°/_o, prawosławnych 12·3°/_o (10·5) wielki przyrost 1·8°/_o, ewangelików 2·9°/_o (3·7) różnica -0·9°/_o, wyznania moźeszowego 9·8°/_o (10·5) różnica -0·7°/_o. W nowem więc zestawieniu nadwyżkę wykazują rzymsko-katolicy i prawosławni — inne zaś wyznania ubytek. Pominięte są t. zw. „drobne wyznania“ i „sekty“, dla nich bowiem niema prawie żadnych danych.

S. L...i.

Wyniki spisu ludności w Wolnem Mieście Gdańsk. Spis ludności przeprowadzony 18. VIII. 1929 r. stwierdził 407,629 mieszkańców, dokumentując zwiększenie się zaludnienia od 31. VIII. 1924 o 23,624 osoby (w r. 1924 spisano 383,995 mieszkańców). Ludność ta rozmieszczona jest następująco: Gmina miejska Gdańsk wraz z Oliwą, wcielona 1. IV. 1926, liczy 236,385 osób (w r. 1924 - 220,385; $\delta = + 15,679$), Zoppoty 30,835 (26906; $\delta = + 3926$). Wzniesienia Gdańskie 53,123 (51,900; $\delta = + 1223$), żuławy Gdańskie 33,601 (33,031; $\delta = + 570$) i Wielki Werder 54,006 (51,773; $\delta = + 2,233$).

Ogólne. — Zaludnienie ziemi w roku 1929 ustalił Międzynarodowy Instytut Statystyczny na 2 miliardy osób. Oznacza to przyrost 400 milionów głów od roku 1910. Dla poszczególnych części świata przyjęto następujące zbliżone zaludnienie (w milionach): Azja 900, Europa 500, Ameryka 220, Afryka 150, Australia i Oceanja 7.

Państwa europejskie mają zaludnienie jak niżej: Rosja Europejska 115 milionów, Niemcy 62·5, Wielka Brytania 42·7, Włochy 41, Francja 39·5, Hiszpanja 21·3, Polska 20 (?), Rumunja 17, Czechosłowacja 13·6, Jugosławia 13, Węgry 8, Belgja 7·8, Holandia 7·6, Austrja 6·5, Szwecja 6, Grecja 6, Portugalia 5·4, Bułgarja 4·5, Irlandja 4·2, Estonja 4·1, Szwajcarja 3·9, Finlandja 3·5, Danja 3·4, Norwegja 2·7, Litwa 2·1, Łotwa 2, Turcja Europejska 2, Albania 0·8, Luksemburg 0·26. Wprost niewytłomaczalnemi są pochodzenie i wysokość daty ludnościowej, tyczącej Polski.

Afryka. — Kairo należy od ostatniego spisu ludności do miast milionowych. Spis z roku 1927 zanotował 1,064,567 mieszkańców w tem 851,700 Mahometan, 94,608 Koptów, 83,198 innych wyznań chrześcijańskich, 34,103 Moźeszowych i 958 wyznawców innych religij. Według przynależności pań-

¹⁾ Kwartalnik Statystyczny 1929. T. VI.

stwowej było 988.394 Egipcjan, 76.173 innych poddanych. W tem 20.115 Greków, 18.575 Włochów. 11.221 Anglików i 9.549 Francuzów. Drugiem co do wielkości miastem Egiptu jest Aleksandrja, licząca 573.063 mieszkańców w czem 99.605 obcokrajowców.

Podwyższenie tamy w Assuanie. Rząd egipski zdecydował ostatecznie podwyższenie tamy w Assuanie (Górny Egipt) o siedm metrów. Wzmiankowana tama długości 1960 m zbudowana została w latach 1898—1902 i posiada pierwszorzędne znaczenie dla gospodarczego rozwoju Egiptu. Projektowane podniesienie jej o 7 m zwiększy niewątpliwie w sposób doniosły jej rolę. Plan rozbudowy barażu zwalczany był przez historyków sztuki ze względu na nieuniknione przy jego realizacji zniszczenie świątyni Izdydy na wysepce File.

Ameryka. — Ze studjów nad historją odkrycia Ameryki. W 4/5 zeszytcie Geogr. Zeitschrift (1929) znajdujemy notatkę o wynikach badań nad historją Islandji, prowadzonych przez duńskiego uczonego Sofusa Larsena. Wzmiankowany badacz doszedł do przekonania, że na dwadzieścia lat przed Kolumbem dotarli do wybrzeża Labradoru dwaj Niemcy nazwiskiem Pining i Pothurst.

Nowa linja transkontynentalna w Stanach Zjednoczonych A. P. funkcjonuje od stycznia 1929. Właściwie idzie tu o odgałęzienie od dawniejszej linji. Odnoga ta łączy miejscowości Scenie i Leavenworth, a posługując się prawie ośmio-milowym tunelem przez Góry Kaskady skraca drogę o 60 mil co jest równoznaczne z zaoszczędzeniem 1 godziny przez pociągi pospieszne.

Rozbudowa panamerykańskiej sieci lotniczej. Tendencja rozszerzenia doktryny Monroego na Amerykę Środkową i Południową zyskała po Wojnie Światowej bardzo wyraźnie na aktualności. Rozmaite konferencje, poświęcone temu zagadnieniu szczególnie przychylnie zajęły stanowisko wobec projektów zorganizowania planowej komunikacji. Jednym z pierwszych kroków jest uruchomienie linji lotniczej na odcinku Waszyngton—Rio de Janeiro, Ruch na linji odbywa się narazie raz na tydzień. Przewidziana jest dalsza rozbudowa tej linji, idąca w kierunku jej przedłużenia do Buenos Aires i wprowadzenia 12 aparatów dwudziestoosobowych.

Arktyda i Antarktyda. — Nowy pomiar powierzchni Grenlandji przeprowadzony został przez M. Vahla przy pomocy mapy w zgodnopowierzchniowym rzucie azymutalnym w podziale 1:4 milj. Wynik pomiaru jest następujący: lądolód 1,833,900 km², pas lądu brzeżnego 296.900 km² (z tego wybrzeża Grenlandji Północnej 103.000 km², Zachodniej 100.000 km², Wschodniej 93.900 km²) wyspy przybrzeżne 44.800 km² (z tego wyspy przybrzeżne Grenlandji Północnej 3.700 km², Zachodniej 19.100 km²; Wschodniej 22.000 km²). Szczegółowe informacje i artykuł w tej sprawie podaje Geogr. Tidsskrift XXXI, 1928, str. 45, oraz obszerniejszy od powyższej notatki artykuł w Pet. Mitteilungen 1929, z. 3/4, str. 93.

Azja. — **Muzułmańskie pielgrzymki do Mekki** obejmują rocznie według obliczeń angielskich do 172.000 osób. Z tego wypada na pielgrzymów z Arabji około 30.000 osób, z Egiptu 15.000, z Sudanu (aż po Senegambję) 40.000, z krajów Atlasu, ze Syrii, Turcji i Bałkanów po 10.000, z Indji 25.000, ze świata małego 30.000, z Afganistanu 6.000.

Rudder, angielski badacz powyższego zagadnienia jest zdania, że ilość pielgrzymów zależy w pierwszej linji od warunków komunikacyjnych, w drugim zaś rzędzie od dobrobytu poszczególnych narodowości.

Europa. — **Zaludnienie Białogrodu.** Według spisu ludności z 15-go kwietnia ubiegłego roku liczy Białogród 226.070 mieszkańców. W ten sposób zaludnienie miasta zdwoiło się od roku 1921, kiedy miasto posiadało zaludnienie 111.739 dusz. Bardzo ciekawie przedstawia się rozwój zaludnienia w Beogradzie który liczył

w roku . . .	1830	1854	1874	1890	1900	1910
mieszkańców	5.000	16.500	28.000	54.000	70.000	90.000.

Zmiany nazw miejscowości we Włoszech, dokonane w drodze ustawodawczej w latach ostatnich są zestawione w „Bolletino della R. Società Geografica Italiana” 1929. Vol. VI, Nr. 7, str. 496 i 497.

VII. Notatki naukowe (*Notes scientifiques*).

WIKTOR ORMICKI.

Produktywność rolna w Polsce

(w świetle zbiorów 5-ciu głównych ziemiopłodów w roku 1924/25)¹⁾.

Die Agrarproduktivität in Polen.

(Nach den Ertragnissen der 5 Hauptnahrfruchte im Jahre 1924/5).

I. Produktywność rolna odpowiada w naszym ujęciu (procentowo ustosunkowanej) wysokości zintegralizowanego zbioru (5-ciu głównych ziemiopłodów) z 1 km² powierzchni ogólnej. Jest ona funkcją intensywności gospodarki rolnej i wielkości powierzchni, zajętej pod uprawę uwzględnionych przy badaniu intensywności ziemiopłodów. Zasadę obliczania produktywności podaje wzór:

$P = Ip$, gdzie P = produktywność rolna,

I = intensywność gospodarki rolnej,

p = powierzchnia pod uprawę uwzględnionych ziemiopłodów w odsetkach powierzchni ogólnej.

II. Wartości uzyskane w drodze zastosowania powyższego wzoru wykazują takie same ujemne cechy, jak np. obliczenia dotyczące gęstości zaludnienia. Wyraźnie zaznacza się obecność anekumeny i subekumeny. Procentowe ustosunkowanie wyżej wzmiankowanych wartości (Ip) umożliwia zakwalifikowanie poszczególnych obszarów ze względu na produktywność (10-cio stopniowa skala klasyfikacyjna). Nie należy jednak zapominać, że taka sama kwalifikacja może być wynikiem diametralnie rozbieżnego układu współczynników I i p co ilustruje następujące zestawienie.

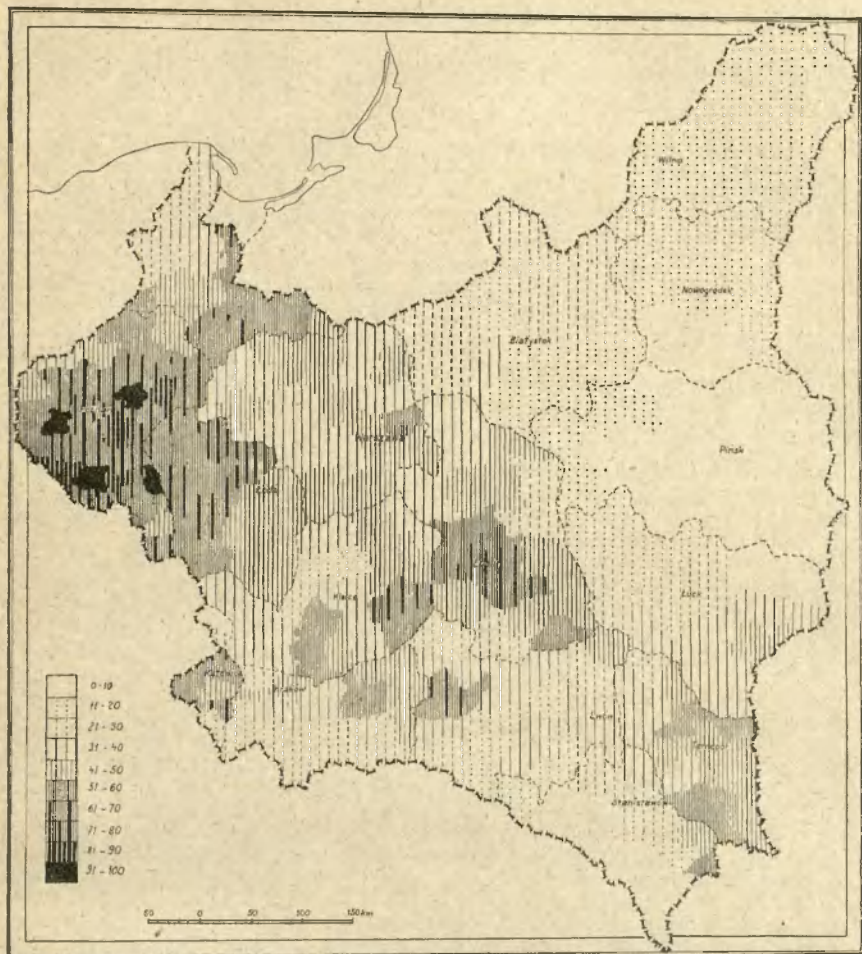
Powiat	P (Produktywność)	p (Ziemia pod uprawą w % pow. ogólnej)	Zintegralizowany zbiór w kwintalach	
			z ha ziemi uprawnej	z km ² pow. ogólnej
Cieszyn	10 66	8 7	20 79	180 9
Brześć n/B.	10 62	14 36	12 55	180 2
Sokółka	25 79	26 08	16 78	437 6
Suwałki	25 69	31 63	13 78	435 9
Dubno	34 63	35 3	16 65	587 7
Horochów	34 95	40 99	14 47	593 1
Pilzno	40 76	47 93	14 44	691 7
Lwów	40 33	38 31	17 87	684 4

III. Najwyższą produktywność notowano w powiecie Grodzisk (woj. Poznańskie), gdzie km² powierzchni produkował w roku 1924/25 1696 7 q żyta (= 100), najniższą w powiecie Kamienio-koszyrskim (woj. Poleskie; 37 6 q żyta = 2 21%).

IV. Nader charakterystycznym jest wyraźne regionalne zgrupowanie obszarów o zbliżonej produktywności. Warunki fizjograficzne zaznaczają się

¹⁾ Szturm de Sztrem E. Zasiwy i zbiory w roku 1924/25, Kwartalnik Statystyczny 1926, III, z. 1, tabl. 4, str. 32 i dalsze.

²⁾ Patrz „Wiadomości Geograficzne” 1929, Nr. 4.

niezwykle ostro (Karpaty, podział wyżyny Małopolskiej i t. d). Dotrzymuje im kroku siła wpływów antropogeograficznych (zach. część woj. Łódzkiego). Rola czynników socjologicznych potęguje się w tym samym stopniu, w jakim fizjografia proteguje specyficzne formy władania ziemią i użytkowania jej.

V. Znaczenie praktyczne powyższej metody nie ogranicza się do oświetlenia zagadnień regionalistycznych:

A. Ustalenie wysokości produkcji rolnej na km² powierzchni ogólnej umożliwia rachunkowe uchwycenie nasycenia powierzchni człowiekiem, a co zatem idzie i określenie rozmiarów pojemności ludnościowej.

B. Historyczne zestawienie obliczeń produktywności (i intensywności) rolnej informuje o tendencjach gospodarki rolnej i daje podstawy do wyróżnienia obszarów, rozwijających się mniej lub więcej korzystnie.

C. Zastosowanie do obliczeń intensywności innych współczynników

integralizacyjnych (np. kapitalizacyjnego) pozwala na pośrednią orientację w rentowności gospodarki rolnej. Nieodzownym byłoby jednak w tym wypadku uwzględnienie rozpiętości cen między producentem a kupcem (grosistą i detalistą).

I. Die Agrarproduktivität entspricht in unserem Falle der (prozentuell genommenen) Höhe der integralisierten Ernte (der 5 Nährfrüchte) auf 1 km² des Gesamtareals. Sie ist der Ausdruck der Intensität der Landwirtschaft und der Grösse des (mit den 5 Nährfrüchten) bebauten Areal. Die Grundlagen der Berechnung der Produktivität gibt das Beispiel:

$P = Ip$, wobei P = die Agrarproduktivität,
 I = die Intensität der Landwirtschaft,
 p = die mit den in Betracht kommenden Nährfrüchten

bebaute Fläche in Prozenten des Gesamtareals angegeben, bedeutet.

II. Die auf obigem Wege errechneten Werte zeigen dieselben negativen Eigenschaften, ähnlich wie die Werte der Bevölkerungsdichte. Deutlich treten Ökumene und Anökumene hervor.

Die prozentuelle Anwendung der oben erwähnten Werte (Ip) ermöglicht die Einschätzung der einzelnen Gebiete mit Bezug auf die Produktivität (10 gradige Einteilungsskala). Dabei muss aber erwogen werden, dass dieselbe Klassifikation auch das Resultat der diametral zergliederten Anordnung der Koeffizienten I und p (s. die Tafel im poln. Text) sein kann.

III. Die höchste Produktivität wurde im Bezirk Grodzisk (Woj. Posen) erzielt, wo 1 km² Areal 1.696 7 q Korn (100%) im J. 1924/5 erzeugt hat. Die niedrigste im Bezirk Kamień-Koszyrski (Woj. Polesie) mit 37 6 q Korn (2·21%).

IV. Ausserordentlich bezeichnend ist die deutliche regionale Anordnung der Gebiete mit annähernd gleicher Produktivität. Die physiographischen Bedingungen prägen sich ungemein deutlich aus (Karpaten, die Kleinpolnische Hochebene, etc.). Analog dazu zeigt sich der anthropogeographische Einfluss (z. B. der westliche Teil der Woj. Łódź). Die Bedeutung der soziologischen Faktoren nimmt im gleichen Masse zu, in welchem der Einfluss der physiographischen Gestaltung auf die speziellen Formen der Beherrschung der Erde und ihre Verwertung wächst.

V. Die praktische Bedeutung obiger Methode beschränkt sich nicht auf die Erklärung der regionalistischen Probleme:

A. Die Feststellung der Höhe der Agrarproduktivität auf 1 km² des Gesamtareals ermöglicht den zahlenmässigen Ausdruck der Überfüllung der Oberfläche mit dem Menschen und was daraus folgt: die Erklärung der möglichen Bevölkerungskapazität.

B. Die historische Zusammenstellung der Berechnung der Agrarproduktivität (und Intensität) erklärt die Tendenzen der Landwirtschaft und gibt die Grundlage zur Unterscheidung der einzelnen Gebiete, welche sich mehr weniger günstig entwickeln.

C. Die Anwendung für die Berechnung der Intensität anderer Integralfaktoren (z. B. der Verwertungsfaktoren) gestattet eine unmittelbare Orientierung in der Ergiebigkeit der Landwirtschaft. Unbedingt notwendig aber wäre hier die Berücksichtigung der Preisschere zwischen dem Produzenten und Käufer (Grosshändler und Kleinhändler).

Przedpłata roczna wynosi 6— zł., cena pojedynczego zeszytu 60 gr., podwójnego 1·20 zł.

Wkłady członkowskie prosimy uiszczać na konto P. K. O. nr. 151.771 P. Tow. Geograf. Oddział w Krakowie lub też na nr. 401.101 Księgarni „Orbis“ jako administratorki wydawnictw P. Tow. Geograficznego.

Redaktor odpowiedzialny: Dr. Wiktor Ormicki.

Nakładem Księgarni Geograficznej „ORBIS“, Kraków-Dębniki, Barska 41.

Obito w Tłocznicy Geograficznej „Orbis“ w Krakowie pod zarządkiem M. Baranowskiego.